

بسم الله الرحمن الرحيم

حقوق مالکیت و رشد اقتصادی

نوشته

دکتر مهناز ربیعی

دکتر احمد شمس

صدیقه کنی

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

تهران، ۱۳۹۳

سرشناسه: ربیعی، مهناز، ۱۳۹۹ -

عنوان و نام پدیدآور: حقوق مالکیت و رشد اقتصادی / مؤلفان دکتر مهناز ربیعی، دکتر احمد شمس، صدیقه کنی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص: جدول، نمودار

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۳۳۶۴-۶

قیمت: ۱۲۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر

یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nliai.ir> قابل دسترسی است

یادداشت: عنوان اصلی: Rights on Economic Growth in Developed and Developing Countries The Eventuality of property

یادداشت: کتابنامه

شناسه افزوده: شمس، احمد، ۱۳۴۴ -

شناسه افزوده: کنی، صدیقه، ۱۳۶۰ -

شناسه افزوده: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب.

شماره کتاب شناسی ملی: ۳۷۸۵۱۴۲

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

حقوق مالکیت و رشد اقتصادی

(برگرفته از پایان نامه دانشجویی)

نوشته دکتر مهناز ربیعی، دکتر احمد شمس، صدیقه کنی

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی- واحد تهران جنوب

رئیس انتشارات: فرشته حاجی زاده

مطراح جلد: بابک محمدی

حروفچینی و صفحه آرایی: شرکت حروفچینی همراهان وازه

ناظر چاپ: بابک احمدیان

چاپ اول: ۱۳۹۳

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ دانشگاه آزاد اسلامی

ISBN: 978-964-10-3364-6

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۳۳۶۴-۶

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی فروشگاه کتاب: خیابان شریعتی، بین اتوبان همت و حسینیه ارشاد، روبه روی شهرداری منطقه ۳،

دانشکده مدیریت و حسابداری، تلفن: ۳۲۸۹۵۸۵۳

بسم الله الرحمن الرحيم

"ن والقلم و ما یسطرون"

سخن ناشر

بی تردید تعالی علمی و فرهنگی کشور، بازتاب میزان تفکری است که فرهیختگان در مقام عمل به منصه ظهور می‌رسانند. در این بین، مهم‌تر و حساس‌تر از همه، رسالت عالمان و علم‌جویان است. این رسالت، همان‌گونه که در جهت پرورش استعدادهای فردی، با قرائت و مطالعه انجام می‌گیرد، برای پیشبرد اهداف اجتماعی و تعالی فرهنگی، با کتابت و مباحثه نیز محقق می‌شود.

از این رو، یکی از مسئولیت‌های مهم مراکز فرهنگی در کنار تعلیم و تربیت، نشر آثار علمی است. معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی- واحد تهران جنوب، برای ارتقای سطح علمی دانشجویان و تنویر افکار دانش‌پژوهان، به چاپ کتاب حقوق مالکیت و رشد اقتصادی اقدام کرده است؛ با این امید که با استمرار فعالیت‌های انتشاراتی، بتواند گامی در راه رشد و بالندگی فرهنگی بردارد. کتاب حاضر درباره رشد اقتصادی و حقوق مالکیت به نگارش درآمده است. کتابی با چنین موضوع به‌طور خاص برای نخستین بار به جامعه دانشگاهی عرضه می‌شود؛ با این امید که دانشجویان و دانش‌پژوهان بهره‌وافر از آن ببرند و با این چشم‌داشت که در چاپ‌های آینده به شیوه‌ای روزآمدتر به جامعه فرهیختگان و دانشگاهی ارائه شود.

پیش از هر چیز، شایسته است از عنايات رياست محترم دانشگاه آزاد اسلامی- واحد تهران جنوب، استادان ارجمند و نیز از دست‌اندرکاران و ویرایش، حروفچینی و چاپ کتاب، تقدیر و تشکر به‌عمل آید. از صاحب‌نظران گرامی خواهشمند است با ارائه پیشنهادهای خود، در جهت اصلاح نواقص احتمالی این کتاب و تهیه مطالب مناسب متون درسی دانشگاهی، انتشارات این واحد را یاری کنند. امید است این اثر علمی مورد استفاده استادان و دانش‌پژوهان قرار گیرد.

و من الله التوفيق و عليه التكلان

دانشگاه آزاد اسلامی- واحد تهران جنوب

فهرست مطالب

۹	مقدمه.....
۱۱	فصل اول: تعاریف و مبانی رشد اقتصادی.....
۱۱	۱-۱. مقدمه.....
۱۳	۲-۱. تعاریف.....
۱۳	۱-۲-۱. سرمایه انسانی.....
۱۴	۱-۲-۱. سرمایه انسانی در الگوهای رشد.....
۱۵	۲-۲-۱. سرمایه فیزیکی.....
۱۵	۳-۲-۱. نهادها.....
۱۸	۱-۳-۲-۱. انواع نهادها.....
۱۹	۴-۲-۱. حقوق مالکیت.....
۲۴	۵-۲-۱. رشد اقتصادی.....
۲۶	۳-۱. مدل ها و الگوها.....
۲۶	۱-۳-۱. مدل رشد هارود-دومار.....
۳۳	۲-۳-۱. الگوی رشد نئو کلاسیک.....
۳۹	۱-۲-۳-۱. ضعفهای الگوی نئو کلاسیک.....
۴۲	۳-۳-۱. الگوی رشد بلندمدت اقتصادی سولو.....
۴۶	۴-۳-۱. الگوی رشد کالدور.....
۴۸	۵-۳-۱. الگوی رشد مید.....
۴۹	۶-۳-۱. تئوری رشد درونزا.....
۴۹	۷-۳-۱. مدل های رشد درونزا.....
۵۱	۱-۷-۳-۱. مدل AK.....
۵۳	۲-۷-۳-۱. مدل R & D (مبتنی بر تحقیق و توسعه).....
۵۷	۸-۳-۱. الگوی رابرت لوکاس.....
۶۰	۹-۳-۱. مدل های رشد برونزا.....
۶۱	۴-۱. نتیجه فصل.....

فصل دوم: نهادها، حقوق مالکیت و رشد اقتصادی.....	۶۳
۱-۲. مقدمه.....	۶۳
۲-۲. رابطه نهادها و عملکرد اقتصادی.....	۶۵
۳-۲. نهادهای غیراقتصادی و عملکرد اقتصادی.....	۶۸
۴-۲. مفهوم و آثار اقتصادی حقوق مالکیت.....	۷۲
۵-۲. معیارهای اندازه‌گیری حقوق مالکیت.....	۷۳
۱-۵-۲. شاخص‌های ذهنی.....	۷۵
۲-۵-۲. شاخص‌های کمی.....	۹۵
۶-۲. آثار اقتصادی حقوق مالکیت.....	۱۰۳
۱-۶-۲. حقوق مالکیت و انباشت سرمایه (فیزیکی، انسانی و اجتماعی).....	۱۰۴
۲-۶-۲. حقوق مالکیت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی.....	۱۰۹
۳-۶-۲. حقوق مالکیت و پس‌انداز و مصرف بخش خصوصی.....	۱۱۸
۴-۶-۲. حقوق مالکیت و استفاده کارآ از منابع و کارایی.....	۱۲۱
۵-۶-۲. حقوق مالکیت و رانت (افزونه) جویی.....	۱۲۳
۶-۶-۲. حقوق مالکیت و رشد و توسعه اقتصادی.....	۱۲۴
۷-۲. حفاظت از حقوق مالکیت: دولت یا بخش خصوصی؟.....	۱۲۸
۱-۷-۲. نظریه نظم‌دهی خصوصی.....	۱۲۹
۲-۷-۲. نظریه تمرکزگرایی قانونی.....	۱۳۱
۳-۷-۲. انتخاب بهینه حفاظت از حقوق مالکیت.....	۱۳۵
۸-۲. حقوق مالکیت و الگوی نظری رشد.....	۱۳۷
۹-۲. نتیجه فصل.....	۱۴۸
فصل سوم: مدل مورد استفاده و مزایای مدل.....	۱۵۰
۱-۳. مقدمه.....	۱۵۰
۲-۳. ماهیت پانل دیتا.....	۱۵۱
۱-۲-۳. مزایای استفاده از داده‌های تابلویی.....	۱۵۲
۳-۳. مدل داده‌های ترکیبی سری زمانی-مقطعی (پنل).....	۱۵۳
۴-۳. مدل تک‌معادله‌ای.....	۱۵۴
۵-۳. فرضیاتی مختلف: مروری بر مدل‌های مختلف.....	۱۵۵
۱-۵-۳. تصریح I: مدل رگرسیون معمولی.....	۱۵۵
۲-۵-۳. تصریح II: مدل رگرسیون فردی.....	۱۵۶
۳-۵-۳. تصریح III: مدل SUR.....	۱۵۷
۴-۵-۳. تصریح IV: مدل کواریانس.....	۱۵۸
۵-۵-۳. تصریح V: مدل جزء خطا.....	۱۵۸

۱۶۰	۳-۵.۶. تصریح VI: مدل ضرایب تصادفی.....
۱۶۱	۳-۶. محاسبه FLEAMER.....
۱۶۱	۳-۷. محاسبه آماره هاسمن برای انتخاب روش اثرات ثابت یا روش اثرات تصادفی.....
۱۶۶	۳-۸. تصریح مدل.....
۱۶۷	۳-۹. نتیجه فصل.....
۱۷۰	فصل چهارم: برآورد مدل برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه.....
۱۷۰	۴-۱. مقدمه.....
۱۷۰	۴-۲. تصریح مدل.....
۱۷۱	۴-۱-۲. انتخاب داده‌ها.....
۱۷۱	۴-۲-۲. جامعه آماری و دوره مورد بررسی.....
۱۷۲	۴-۲-۳. نمونه مورد بررسی.....
۱۷۳	۴-۳. برآورد مدل برای دو گروه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه.....
۱۷۴	۴-۳-۱. برآورد مدل و تحلیل نتایج برای کشورهای توسعه یافته.....
۱۷۴	۴-۳-۱-۱. تفسیر اعداد به دست آمده در مدل.....
۱۷۶	۴-۳-۱-۲. آزمون ایستایی.....
۱۷۷	۴-۳-۲. برآورد مدل و تحلیل نتایج برای کشورهای در حال توسعه.....
۱۷۸	۴-۳-۱-۲. تفسیر اعداد به دست آمده در مدل.....
۱۷۹	۴-۳-۲-۲. آزمون ایستایی.....
۱۸۲	۴-۴. نتیجه فصل.....
۱۸۵	فهرست منابع.....

مقدمه

به نام آنکه جان را فکرت آموخت چراغ دانش اندر دل برافروخت
آفریده‌های فکری امروزه نقش به‌سزا و بسیار بزرگی در عرصه اقتصاد و تجارت جهانی بازی می‌کنند و سهم قابل توجهی از درآمد ناخالص ملی کشورهای پیشرفته را به خود اختصاص می‌دهند.

این آفریده‌ها در قالب؛ حق مولف، حق مخترع، طرح‌های صنعتی، علائم تجاری، حقوق نرم‌افزاری و ... مورد بهره‌برداری اقتصادی صاحبانشان قرار می‌گیرند. این حقوق به اشکال مختلف و در قالب‌های حقوقی متعدد اعم از عقود معین و غیر معین مورد مبادله و نقل و انتقال واقع می‌شوند.

پذیرش حقوق مالکیت توسط کشورها و تشریع قوانین مناسب راجع به آن، انگیزه مهمی برای فعالیت پژوهش‌گران محسوب می‌گردد. کتاب حاضر نیز در همین مسیر گام برمی‌دارد و در راستای ترویج اقتصاد دانش محور توجیه می‌شود.

حقوق مالکیت با اینکه موضوعی ماهیتاً حقوقی است از ارکان مستحکم نظام‌های اقتصادی و سیاسی نیز به شمار می‌رود. حفاظت و حمایت از این حقوق، ذخیره سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و اجتماعی، افزایش پس‌انداز، ازدیاد کارایی اقتصادی تخصیص بهینه منابع، کاهش رانت‌جویی خصوصی و دولتی و در یک کلام شتاب و رشد اقتصادی را موجب می‌شود.

از این رو وجود مقررات مناسبی که ابداعات و مالکیت آنها را مورد حمایت کافی قرار دهد، جهت تضمین رشد اقتصادی بلندمدت کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه ضروری می‌نماید.

البته حمایت از حقوق مالکیت در کشورهای دسته اول که درآمد سالانه بالایی دارند به مراتب بهتر و بیشتر از کشورهای نوع دوم است، که مبین لازم و ملزوم بودن آن با رشد اقتصادی خواهد بود.

بر این اساس «حقوق تجارت بین‌الملل» که کمتر از دو دهه از پیدایش آن نمی‌گذرد به‌عنوان ضامن و حامی اقتصاد جهانی در پرتو جهانی‌سازی ضرورت یافت و تدوین و گسترش پیدا کرد.

به صراحت می‌توان گفت تأسیس سازمان تجارت جهانی (WTO) و به دنبال آن تصویب توافقنامه بین‌الملل تجارت و تعرفه‌های مالیاتی (CATT) که حقوق مالکیت معنوی را مطرح و مورد تأیید و تمایذ قرار داده است، رابطه حقوق بین‌الملل عمومی و اقتصاد را متحول کرده است.

گرچه مطالعات مختلفی نسبت به تأثیر احترام به حقوق مالکیت بر اقتصادهای مختلف جهان انجام گرفته است. اما به ندرت رابطه سطح پیشرفته بودن و سطح درآمد کشورها را با مقوله میزان حمایت از حقوق مالکیت مورد توجه ویژه قرار داده‌اند. در مطالعات اخیر غالباً به مقایسه میان کشورها پرداخته شده است ولی جزئیات نقش حقوق مالکیت در وضعیت اقتصادی کشورها مغفول افتاده است.

کتاب حاضر که به کوشش مشترک مولفین تدوین و تالیف یافته است بنا دارد به زوایای این حق و اهمیت تأثیر حمایت از آن را بر رشد اقتصادی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بپردازد. این اثر بی‌گمان ادعای کمال ندارد اما مبنای بالنسبه مناسبی برای آموزش و تحقیقات بعدی و منبع مفیدی برای استفاده همگان به شمار می‌رود.

شرمان باد ز پشمینه آلوده خویش گر بدین فصل و هنر نام کرامت بریم

تهران، اسفند ۱۳۹۳

احمد شمس